

مطالعه و بررسی روانی و فیزیکی گرافیک محیطی در معماری (مورد مطالعه ورودی شهر آبادان از سمت بلوار جمی)

هاتفه سعدونی^۱

^۱ کارشناسی ارشد برنامه ریزی شهری دانشگاه امام رضا مشهد (hatefeh_sadooni1990@yahoo.com)

چکیده

بنابه تعریف، فضای شهری چیزی نیست جز فضای زندگی روزمره‌ی شهروندان که هر روز به صورت آگاهانه و یا ناآگاهانه در طول زندگی ادراک می‌شود. در طراحی و ارزشیابی کالدهای شهری پایدار، اندیشمندان به نیازهای اولیه انسان‌ها توجه بسیاری می‌کنند. این نیازها در کشورهای غربی محدود به برآورده کردن نیازهای فیزیولوژیکی است. اما در گذشته معماری ایرانی-اسلامی نیازهای فیزیولوژیکی و نیازهای مفهومی دو فاکتور اساسی برای هر شهری بوده‌اند، چیزی که امروزه به ورطه فراموشی سپرده شده‌است. به باور بسیاری از هنرمندان بارزترین ویژگی شهر اسلامی به منظور برآورده کردن نیازهای مفهومی در تزئینات و نشانه‌هایی رخ می‌نماید که در اصطلاح امروزی، به آن گرافیک محیطی می‌گویند. به دیگر سخن گرافیک محیطی باعث خوانایی و هویت بخشی و به مثابه آن هدایتگر انسان در کالبد شهرهاست و نیز کالبد معماری خود در مقیاس کلان بر آورده کننده نیازهای فیزیولوژیکی است. در حقیقت حضور این دو عامل در کنار هم باعث حصول معماری پایدار می‌گردد. در این نوشتار سعی بر آن است، تفسیر منظر شهری با تاکید بر نشانه‌ها و تزئینات آن، از سه دیدگاه دانش هرمنوتیک، روش‌های نشانه شناسی در مقیاس‌های مختلف و شناخت زبان تجسمی منظر شهر بررسی گردد، به این منظور روش تحقیق تاریخی-توصیفی مناسب می‌باشد. با توجه به اینکه شهر آبادان به صورت جزیره بوده و پل‌های نقطه اتصال این جزیره می‌باشد به بررسی یکی از ورودی‌های اصلی شهر پرداخته و طرح‌های پیشنهادی خود را ارائه می‌نماییم تا باعث رونق اقتصادی و همچنین بهبود و ساماندهی وضعیت نامناسب این ورودی شود.

واژگان کلیدی: معماری خیابانی، هویت شهر، سیمای شهر

مقدمه

شهر چیست؟ مجموعه‌ای از توده‌های ساختمانی و فضاهایی که ساخته انسان بوده و برای رفع حوایج مادی و معنوی آدمی شکل گرفته است. در این تعریف، شهر اجزای بسیار متنوعی پیدا می‌کند که هر یک علاوه بر عملکرد مادی از کنش معنایی نیز برخوردار است. شهر دارای کمپوزیسیونی هدفمند و غایتمند از مجموعه اجزای ساخته شده‌است که بر اساس نوع نظام و ارتباط مادی و معنوی با

یکدیگر پیکره و مفهوم شهر را صورت بندی می‌کنند. شهر همچون ساختار اثر هنری دارای دو مولفه فرم و محتوا است. میتوان از طریق فرم، معنا را دریافت و از طریق معنا به آفرینش فرم دست یازید. عملی که در پی کشف معنای فرم‌ها و نشانه‌ها باشد، عملی هرمنوتیکی است.

بررسی تاریخی تحولات مفهومی منظر شهری در ایران

منظر شهری، ترکیب نسبتاً جدیدی است که پیش از آن که دست اندرکاران علم و نظر به تبیین آن بپردازند، در میان مردم و حرفه‌مندان مورد استفاده واقع شد. نخستین بار مرحوم دکتر "مزمینی" در دهه‌ی پنجاه، که کتاب "کوبین لینچ" به نام "تصویر شهر" (یا تصور شهروندان از شهر) را "سیمای شهر" ترجمه کرد، این مفهوم را در ادبیات حرفه‌ای و علمی ایران مطرح ساخت. از آن پس تا سال‌های بسیار، سیمای شهر تنها واژه برای صحبت کردن درباره مفهوم، معنا و صورت شهر بود و در ابتدا بیشترین کاربرد مفهومی این واژه، ریخت شهر و فیزیک ساختمان‌ها بود.

دو دهه پس از آن اصطلاح منظر شهری پیدا شد. این اتفاق در ابتدا بیشتر متکی بر تنوع زبانی بود تا عمق فلسفی؛ اما با تشکیل کرسی آموزش منظر در دانشگاه‌های ایران، سطح حرفه‌ای و تجربی تعریف منظر به مرتبه علمی ارتقاء پیدا کرد.

پس از نگاه کالبدگرایانه که رد شهرسازی مدرن جایگاه خاصی یافته بود؛ کوبین لینچ را می‌توان از سردمداران اندیشمندانی دانست. که توجه به معنا در شهر را، سرلوحه کار خود قرار دادند.

"ملاحظه‌ی محیط شهری به عنوان موجودیتی سرشار از معنی" (یاراحمدی، ۱۳۷۸: ۲۲۶) از خصوصیات تئوری‌های کوبین لینچ است و این درک جدید، شهر را همزمان متشکل از کالبد و انسان می‌داند. لینچ عوامل متحرک شهر را از عوامل ثابت جسم شهر جدا نمی‌کند و اظهار می‌دارد: "آدمیان نه تنها ناظر مناظر شهرند، بلکه خود جزئی از آن هستند" (لینچ، ۱۳۸۳: ۱۱)

گرافیک منظر حوزه قابل رؤیت از یک نقطه، یک مسیر و مکان ویژه است. بستر منظر شهر؛ هندسه فضا، کالبد و یا به عبارت دیگر، فرم کالبدی است. همه این تلقی‌ها با رواج تعریف ارسطویی از شهر صورت می‌گرفت؛ اگرچه نویسندگان آن‌ها تلاش می‌کنند تغییر قدیمی